CREAREA REŢELEI NAŢIONALE DE ASISTENŢI SOCIALI LA NIVEL DE COMUNITATE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Oleg BULGARU, Vadim PISTRINCIUC

Catedra Asistenţă Socială

Since the declaration of independence of Republic of Moldova, the „ring" – of social workers, that has a clear role for implementing policies at the micro-level was missing. Thus, in 2007 the institutional framework of the social protection was completed with the community social workers that now are working in almost every rural community. The present article is presenting the result of the quantitative study „Community social workers' profile" that is representative on the sample of community social workers. The article aims to present the straights and the week points of the newly created social work network. There for a detailed description of the social workers background, motivation, perception of the people's need and perspective view of the national system of social protection is analyzed in the article.

Sistemul de protecţie socială este, probabil, unul dintre cele mai reformate domenii ale politicilor publice din Republica Moldova. Constituind o componentă de importanţă majoră a sistemului de protecţie socială din Republica Moldova, asistenţa socială include trei elemente-cheie – ajutoare băneşti / prestaţii sociale, servicii sociale şi asistenţă socială profesionistă. În anul 2003, prin aprobarea *Legii asistenţei sociale*[1], a fost recunoscut rolul primordial al asistentului social profesionist în asigurarea protecţiei sociale la nivel local. Însă, chiar dacă Legea prevedea un cadru larg de activităţi pentru asistenţii sociali, mecanismele slabe de implementare a legislaţiei în domeniul social au generat un suspans în funcţionarea Legii în ceea ce priveşte înfiinţarea unităţilor de asistenţi sociali în fiecare comunitate. Astfel, mai bine de patru ani a existat o situaţie dublă, în care, pe de o parte, asistenţa socială profesionistă era desemnată ca fiind o prioritate a autorităţilor publice locale, iar, pe de altă parte, nu exista un cadru regulator care ar fi permis angajarea cel puţin a unui asistent social în fiecare comunitate.

În anul 2007, în rezultatul activităţii permanente de lobby din partea organizaţiilor internaţionale, insistenţei mediilor academice, ONG-urilor de specialitate, a fost aprobată Hotărârea Guvernului nr.24 din 10.01.2007 pentru aprobarea *Regulamentului cu privire la modul de angajare a asistenţilor sociali*, în conformitate cu care Ministerul Protecţiei Sociale, Familiei şi Copilului (MPSFC) a devenit principalul promotor al mult aşteptaţilor profesionişti. Prin aprobarea acestui Regulament sistemul naţional de asistenţă socială a fost completat cu cea mai importantă verigă – **asistenţii sociali comunitari**. În conformitate cu fişa de post[2], elaborată de MPSFC de comun acord cu sectorul asociativ şi cu mediile academice, asistentul social este o persoană cu studii speciale în domeniu, care prestează servicii specializate persoanelor şi familiilor aflate temporar în dificultate şi care, din motive de natură economică, socială, fizică sau psihologică, nu sunt în stare să-şi realizeze, prin mijloace şi eforturi proprii, un nivel decent de viaţă.

Întru realizarea Hotărârii Guvernului, MPSFC, cu suportul reprezentanţei UNICEF Moldova, a desfăşurat pe parcursul anului 2007 mai multe activităţi de recrutare a asistenţilor sociali comunitari ce vor activa în cadrul primăriilor. Analizând situaţia la faţa locului, s-a constatat că majoritatea asistenţilor sociali angajaţi la nivel de comunitate nu deţin o pregătire specială, profesionistă în domeniu. Pentru aceştia, prin intermediul Asociaţiei de Promovare a Asistenţei Sociale din Republica Moldova, au fost organizate cursuri de instruire iniţială în baza unui modul-standard elaborat de mediile academice şi aprobat de MPSFC. Astfel, instruirea iniţială a asistenţilor sociali angajaţi nu a însemnat o înlocuire a studiilor profesioniste, ci, mai degrabă, o familiarizare a acestora cu principalele obiective ale asistenţei sociale, o testare a gradului lor de pregătire şi crearea unui punct de pornire în activitate. Aceste activităţi de instruire erau necesare, deoarece era evidentă discrepanţa dintre rigorile de pregătire solicitate de la asistenţii sociali şi experienţa, cunoştinţele de care dispuneau *de facto* cei angajaţi în această funcţie de către autorităţile publice locale.

Pentru a deţine o imagine amplă despre asistenţii sociali comunitari proaspăt angajaţi, în vara anului 2007 a fost realizată cercetarea *Profilul asistentului social comunitar.* În cadrul cercetării au fost chestionaţi 516

[1] Monitorul Oficial al Republicii Moldova. - 2004. - Nr.42-44.
[2] Fişa de post a asistentului social MPSFC // Monitorul Oficial al Republicii Moldova. - 2007. - Nr.10.

asistenţi sociali din cei aproape 600 angajaţi la moment. Chestionarul aplicat în cadrul cercetării a permis următoarele: evidenţierea modalităţilor de selectare şi angajare a asistenţilor sociali; ocupaţiile asistenţilor sociali din comunitate; situaţia asistenţei sociale din comunitate în viziunea asistenţilor sociali; măsurile ce ar trebui întreprinse, în opinia asistenţilor sociali, pentru perfecţionarea sistemului de asistenţă socială din ţară etc. În continuare sunt prezentate rezultatele obţinute din cercetare, care reflectă, de fapt, starea asistenţei sociale profesioniste la nivel de comunitate din Republica Moldova.

Cei mai mulţi asistenţi sociali comunitari, 80,4%, activează în mediul rural. Din perspectiva gender, majoritatea asistenţilor sociali angajaţi la nivel de comunitate sunt de sex feminin − 92,6%. Circa un sfert de asistenţi sociali aveau vârsta de până la 25 ani. Însă, printre persoanele angajate în funcţia de asistent social s-au dovedit a fi şi persoane de vârstă pensionară (circa 6%). În urma discuţiilor cu persoanele angajate în calitate de asistenţi sociali comunitari, care aveau o vârstă apropiată de cea pensionară, s-a constatat că angajarea lor a avut drept scop nu realizarea performanţelor profesionale, ci obţinerea stagiului de cotizare (numărul de ani de muncă) necesar pensionării. Ceilalţi asistenţi sociali aveau vârste repartizate aproximativ uniform în intervalul 26-55 ani. Mai mult de jumătate din asistenţii sociali (circa 65%) deţineau studii superioare sau superioare incomplete. O bună parte din persoanele cu studii superioare incomplete (71 din 74 asistenţi sociali) îşi făceau studiile la secţiile cu frecvenţă redusă în instituţii de învăţământ superior, dar mai puţin de jumătate din acestea (34 asistenţi sociali) aveau îmbrăţişată specialitatea „Asistenţă socială”.

Background-ul educaţional al persoanelor angajate în calitate de asistenţi sociali s-a dovedit a fi, pentru o bună parte din ele, departe de cel de asistenţă socială. Astfel, la momentul intervievării, 32,7% din asistenţii sociali aveau specialitatea de pedagog, doar 23,4% deţineau specialitatea de asistenţă socială, 15,8% erau specialişti în finanţe şi contabilitate, 6,2% – în medicină, 6,2% – în agricultură etc. Printre cele mai exotice specialităţi, pe care le aveau unii asistenţi sociali comunitari, se întâlneau cele de merceolog, tehnic-sanitar, zeţar, vânzător, designer etc. Aceşti „specialişti” constituie a şasea parte din totalul de asistenţi sociali din primării.

Referindu-ne la domeniul, în care au lucrat anterior proaspeţii angajaţi în funcţia de asistent social în primării şi ce funcţii au deţinut, şi aici am sesizat un spectru larg de domenii de activitate şi funcţii deţinute anterior. Astfel, circa o treime dintre asistenţii sociali (34,7%) s-au dovedit a fi persoane anterior neangajate în câmpul muncii (studenţi, şomeri, pensionari). Circa a opta parte din ele (13,4%) au devenit asistenţi sociali venind din domeniul asistenţei sociale sau al medicinii. Cam tot atâţia asistenţi sociali au declarat drept domeniu precedent de activitate ştiinţa sau învăţământul (12,1%). O cincime din asistenţi sociali (19,5%) au activat anterior în administraţia publică. În categoria „alt domeniu” întâlnim aşa domenii de activitate, ca: construcţii şi dezvoltare a teritoriului, transport, industrie şi energetică, comerţ, finanţe etc.

În majoritatea cazurilor (57,9%) modalitatea de angajare a asistenţilor sociali în primării a corespuns cerinţelor Regulamentului cu privire la modul de angajare a asistenţilor sociali − pe bază de concurs. Se poate presupune că în celelalte cazuri, cu toate că s-a anunţat concursul, la el nu s-au înscris participanţi. În rezultat, în calitate de asistenţi sociali au fost angajate persoane cărora li s-a propus acest post (26,8%), persoane care au găsit singure postul (11,5%) sau prin alte modalităţi. În sfârşit, circa 80% din asistenţii sociali au fost angajaţi ca titulari, restul cumulând această funcţie.

Considerăm că drept cauze ale situaţiilor menţionate mai sus au servit: a) lipsa unui număr suficient de asistenţi sociali care doresc să activeze în mediul rural; b) nerespectarea strictă a Regulamentului MPSFC în procesul de angajare a asistenţilor sociali; c) salariul demotivant (în jur de 70 dolari SUA lunar) etc.

Evident, crearea unităţii de asistent social în comunităţile din Republica Moldova a fost condiţionată de necesitatea promovării unor servicii profesioniste de sprijin al diferitelor categorii de persoane dezavantajate. Asistentul social comunitar devine, astfel, actorul cel mai important în identificarea, prioretizarea şi ajutorarea celor mai dezavantajate categorii de populaţie. Or, este crucială viziunea asistenţilor sociali, proaspăt angajaţi, referitor la categoriile de persoane care au nevoie stringentă de ajutor. Referitor la această temă, 80,4% din asistenţii sociali comunitari au menţionat că bătrânii solitari sunt acei care au cel mai mult nevoie de ajutor şi sprijin din partea serviciilor de asistenţă socială. Anume ei se confruntă cel mai frecvent cu probleme de ordin material şi psihologic. Următoarea categorie de beneficiari, conform opiniei a 58,9% de asistenţi sociali, o reprezintă persoanele cu dizabilităţi. Preocuparea asistenţilor sociali de problemele persoanelor cu dizabilităţi este explicată prin lipsa pentru acestea a accesului la servicii şi utilităţi publice, precum şi prin lipsa serviciilor comunitare specializate respective. Deprivarea şi excluderea socială a persoanelor cu dizabilităţi rezultă, de asemenea, din atitudinea conservativ-ortodoxă a populaţiei locale, care, de cele mai multe ori, abordează situaţia persoanelor cu dizabilităţi ca o povară a familiei şi nu ca un subiect de interes comunitar.

Menţionăm că asistenţii sociali (12% din respondenţi) au inclus în lista persoanelor care au nevoie de ajutor şi tinerii, ceea ce denotă faptul că însăşi prezenţa tinerilor în comunitate deja condiţionează vulnerabilitatea acestora. Printre alte categorii de persoane care necesită ajutor, în opinia asistenţilor sociali, se află: familiile cu mulţi copii (46,3%), şomerii (14,9%), copiii abandonaţi (18,2%).

Astfel, indiferent de pregătirea pe care o au, asistenţii sociali comunitari conştientizează necesitatea unui sistem de servicii de asistenţă socială care să prevină apariţia problemelor sociale, să reducă din intensitatea lor şi să reabiliteze capacităţile de funcţionare independentă, autonomă a persoanelor aflate în dificultate.

Ierarhia problemelor sociale din comunitate, în viziunea asistenţilor sociali, include: sărăcia (58,1%), plecarea populaţiei la munci peste hotare (42,1%), şomajul (41,3%), abuzul de alcool (37,8%). În pofida nivelului scăzut al experienţei şi al pregătirii asistenţilor sociali comunitari, problemele sociale identificate de ei se bazează pe solicitările de ajutor care vin din partea populaţiei şi pe observaţiile proprii în calitate de membri ai comunităţii.

De menţionat că printre problemele sociale din comunitate a fost indicată şi indiferenţa administraţiei publice locale faţă de problemele sociale. Chiar dacă asistenţii sociali sunt parte a administraţiei publice locale, o parte din ei (5,5%) recunosc că APL nu manifestă ambiţie în ceea ce priveşte răspunsul la problemele specifice ale comunităţii.

Un alt subiect care merită atenţie ţine de evaluarea de către asistenţii sociali a acoperirii necesităţilor comunitare cu servicii sociale. Astfel, în opinia asistenţilor sociali comunitari, în circa jumătate din localităţi (48,7%) necesitatea în servicii de asistenţă socială este acoperită parţial. În acelaşi timp, asistenţii sociali comunitari, chiar dacă sunt angajaţi recent, au sesizat problema calităţii acestor servicii, 62,1% din ei apreciind-o ca fiind de un nivel mediu. Menţionăm, că problema calităţii scăzute a serviciilor de asistenţă socială este evidenţiată şi în rapoartele de evaluare a organizaţiilor de profil (UNICEF, Every Child, APAS), precum şi ale autorităţilor publice centrale – Ministerul Protecţiei Sociale a Familiei şi Copilului. De mai bine de 5 ani, de către mediile academice, ONG-uri, autorităţile publice este promovată ideea creării în Republica Moldova a unui mecanism de acreditare a serviciilor sociale. Însă, nici până astăzi nu s-a convenit asupra formării unui asemenea mecanism, toate eforturile reducându-se doar la elaborarea standardelor de calitate pentru câteva tipuri de servicii comunitare. Or, fără un mecanism clar de acreditare a serviciilor de asistenţă socială nu se poate vorbi despre eficienţa standardelor de calitate şi nici despre parteneriate durabile între prestatorii de servicii şi autorităţile publice.

Asistenţii sociali comunitari au o viziune comună vis-à-vis de responsabilitatea de creare şi finanţare a serviciilor sociale, care trebuie să-i revină administraţiei publice locale, lucru confirmat de 89% din respondenţi. Pe de altă parte, în această activitate ar trebui implicate ONG-urile (35,4%), comunităţile religioase, biserica (41,1%), instituţiile culturale şi educaţionale din comunitate (34,2%). În opinia asistenţilor sociali, principala sursă de finanţare a serviciilor de asistenţă socială trebuie să fie bugetul de stat şi/sau cel local, cu toate că ei atribuie un rol important şi donatorilor externi, organizaţiilor internaţionale.

O analiză succintă a rezultatelor expuse mai sus demonstrează prezenţa unor discrepanţe majore dintre obiectivele politicilor sociale, care sunt orientate spre dezvoltarea asistenţei sociale profesioniste şi modalitatea de implementare a lor. Spre regret, proverbul „Graba strică treaba" este uneori aplicabil şi pentru toţi acei care implementează politici sociale în Republica Moldova. Evident, este imposibil ca în decurs de doar şase luni să se reuşească angajarea a câte un asistent social bine pregătit în fiecare comunitate. Dorinţa, însă, de a grăbi lucrurile şi pierderea controlului asupra implementării unor obiective naţionale la nivel local creează situaţii, în care calitatea şi eficienţa asistenţei depinde doar de atitudinea celor care decid să o profeseze. În această ordine de idei se impun câteva concluzii importante: este crucială crearea condiţiilor de viaţă şi activitate corespunzătoare (locuinţă, salariu etc.) pentru absorbţia în zonele rurale a absolvenţilor facultăţilor specializate; coordonarea cu mediile academice a programelor de instruire continuă a persoanelor de alte profesii; înfiinţarea în cadrul instituţiilor acreditate a secţiilor de instruire continuă cu dreptul de pregătire a asistenţilor sociali; revederea modalităţilor de monitorizare şi evaluare a procesului de implementare a politicilor sociale la nivel regional. Or, în lipsa unor acţiuni coordonate, asistenţa socială profesionistă riscă să existe doar la nivel de obiective.

Bibliografie:

1. Asistenţa Socială în Contextul Transformărilor din Republica Moldova. - Chişinău, APAS, 2008.
2. Bulgaru M. (coord.). Aspecte teoretice şi practice ale asistenţei sociale. - Chişinău, USM, 2003.

Prezentat la 10.04.2009